

Anföranden vid folkmötena och vid förberedande valmötet i de la Croix's sal...

Leufstedt, G J

53 E a Br.

LEUFSTEDT, G.J

Sv. Scand.

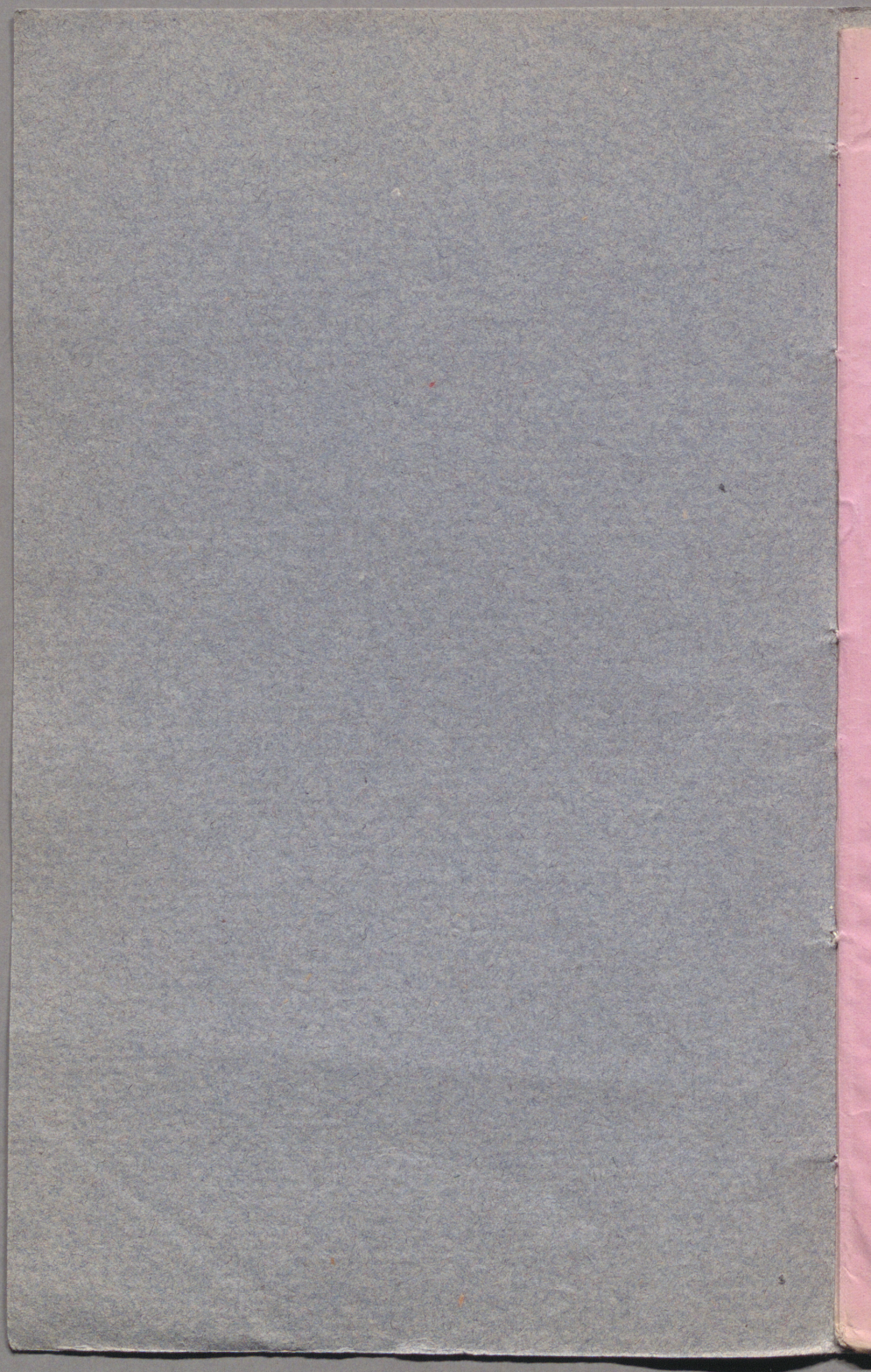
Polit.

Sv.

(B.P.)

1869

Polit
84
(188)
o
1869

G. J. LEUFSTEDTS
anföranden

vid Folkmötena

och vid

förberedande valmötet i de la Croix's salong.

Upptecknade medelst stenografi och af talaren benäget
korrigerade.

*Behållningen tillfaller "Föreningen för befräm-
jandet af skolungdomens vapenöfningar."*

G. J. LEURSTEDTS

antiquarisch

Antiquarisch

Antiquarisch

Antiquarisch

G. J. LEUFSTEDTS
anföranden

vid Folkmötena

och vid

förberedande valmötet i de la Croix's salong.

Upptecknade medelst stenografi och af talaren benäget
korrigerade.

STOCKHOLM

G. W. BLOMQVISTS BOKTRYCKERI

1869.

G. J. LEIJSTEDT

anföranden

vid Folkmötet

1848

föredrag vid mötet i de la Croix's salong.

Utgåfvad med förlagskostnad af författaren.

STOCKHOLM

BEHAGLIGT BOKTRYCKERI

1848

Tal, hållna vid Ålsten den 27 Juni 1869.

1:o. Valbarhet och Census.

Då jag här vågar uppträda, ovan som jag är att fram-bära mina tankar inför allmänheten, sker det med ett förut-gående tillkännagifvande att jag tillhör den, på en gång stora och obetydliga, delen af nationen, dem nemligen, hvilka likt myrorna i en stack hafva till uppgift att med svett och möda draga strå till det gemensamma sambället, till en åtskillnad från dem, som hafva sig uppdraget att vidmakthålla ordning och trefnad derinom.

Vana som vi äro att egna våra mesta krafter till detta, om jag så får säga *arbete utomhus*, hafva vi föga tid att egna oss åt sådant för hvars fullgörande vi betala andra. Det är först *då*, när våra möders svårt förvärfvade frukter endera *icke* användas till sitt ändamål eller *orätt* användas; då, när de *raka vägarne*, vi behöfva för samfärdsel oss emellan blifva *labyrinter*; då, när de medborgare vi löna för att för oss utvidga och beqvämgora upplysningens och frihetens väg, i stället belamra denna väg med alla möjliga hinder för oss att njuta af de frukter vi på grund af vårt kroppsliga arbete äro berättigade till — det är *först då* säger jag, vi liksom hejda oss i arbetsifvern för det allmänna och enskildas materiela fördel och liksom säga till oss sjelfva: »Vi undra.»

Att folket börjar att »undra», bådär icke alltid godt för dem som sitta på »understolarne», räknande sig för, och liknande sig vid *omistliga* och *oförvilliga* män i staten. På något sätt måste vår »undran» öfver de institutioner dessa män representera komma till deras vetskap, och detta sker genom *folkmöten*.

Det gifves för oss intet annat sätt, på hvilket vi kunna frambära våra klagomål och våra önskingar inför nationen. En orimlig röstskala gör oss till nollor i fråga om de kom-

munala ärenderna. En alltför förnärande census, i fråga om valrätt och valbarhet till den enda verkliga statsmakten vi erkänna, nemligen Riksdagen, utesluter oss ifrån eller gör oss likgiltiga för dess verksamhet. Jag känner till det vanliga inkastet emot möjligheten för oss att komma i åtnjutande af de förmåner i denna väg vi likväl få hjälpas åt att bereda andra, det nemligen, att vi »icke äro nog upplysta för att rätt kunna använda dem.» Denna sudd finnes alltid tillhands att sticka i vår mun, och som snälla barn äro vi vana att somna vid den. Det torde kanhända icke vara för bitida att undersöka huruvida detta kan vara förhållandet, och *der nu så är*, männe alla krafter uppjudas för att höja oss ur detta förnedringstillstånd? ty så må jag väl kalla det, då fullvuxna medborgare icke äro vuxna att utföra de medborgerliga dygderna. Jag fruktar dock att våra läkare i detta fall, helst öfvergifva oss såsom varande obotliga, hvadan det blir nödigt att vi försöka bota oss sjelfva. Männe icke de flesta här närvarande instämna med mig, då jag säger: »Vi erkänna icke denna okunnighet vara obotlig, och vi vilja bevisa motsatsen genom att »um för tum» inkräkta det fötäste, som höfves medborgare i ett fritt samhälle.»

Jag anhåller om ursäkt för denna lilla utflykt på ett område omfattande summan af hvad som rör sig på djupet bland folket, och skall hafva äran med få ord säga mina tankar i den fråga, som skall utgöra ämne för diskussion.

Det är ingen lätt sak att göra sitt föredrag intressant och upplysande, då man uppträder för att t. ex. bevisa att *den hvita färgen är hvit*, ty hvar och en den der ögon hafver att se med han ser. Att lika rösträtt vid afgörandet af vare sig kommunala eller allmänna angelägenheter bör tillkomma hvarje myndig välfrejdad medborgare är en lika oförtydbar rättighet som den *skyldigheten* är obestridd, att hvar och en bör betala skatt till samhället för det skydd till person och egendom som lemnas. Att den rike skall hafva rättighet väga mer i vågskålen än den fattige, kan icke hafva sin orsak uti större menniskovärde eller mått af medborgaredygd, utan måste rätt och slätt hänföras till samma orsak som gör, att den feta oxen väger mera än den magra. Att låta penningen bestämma måttet af den förmåga medborgaren besitter för att aktas såsom sådan, är lika brutalt som att låta detsamma bestämmas af vigten.

Om jag skulle kunna föreställa mig, att de förändringar i nu gällande grundlagar jag ämnar såsom önskvärda framhålla skulle i minsta mån vara farliga för den »konstitutionella monarkien» är jag färdig att återtaga dem allsamman. Jag är dock öfvertygad om, att konungamakten ej löper någon fara så länge vi hafva en *sådan* första kammare som den nu befintliga, en bräms på statsmachinens tvåhjuliga velocipéd, och ett kyrkomöte som hindrar själarne att, i den fria forskningens och den fria bekännelsens luftballonger, sväfva hän mot de Gudar, som kunna tillfredsställa hvars och ens olika behof af lefvande tro. Jag har för resten hört så mycket talas om den anarki och det elände, hvarunder Amerika och Schweitz sucka, arma folk! att jag icke vill tillönska mitt fädernesland ett sådant statskick, utan är för min kropp lika rädd för det *röda* spöket som jag för min själ är rädd för det *svarta*! För öfrigt kan jag ej tänka mig huru jag skulle kunna följa och visa aktning för lagar och förordningar samt tillitsfullt skåda in i framtiden, om till statschef, i stället för en konung på listid, finnes en president på vissa år som kanske nöjde sig med futtiga 50,000 Rdr om året och åkte i ensitsig schäs! Nej, en *konung* bör det vara samt en administration, talrik och väl-lönad, om jag skall kunna qvarhållas i ett ödmjukt erkännande af min egen obetydlighet och hysa respekt för landets lagar.

Jag anhåller derföre, att mötet ville för sin del såsom önskvärdt framhålla: att census för valrätt och valbarhet till Riksdagens 2:dra, samt för valbarhet till dess 1:sta kammare upphäfves, samt att lika rösträtt tillerkännes hvarje myndig medborgare som icke förverkat medborgerligt förtroende, och råder öfver sin egendom.

2:o. Religionsfriheten.

Efter moget öfvervägande vågar jag utbedja mig äran af att äfven i denna fråga få höja min röst. Jag inser hvilken djup betydelse denna frågas lösande i christlig anda har för hvarje fosterländskt sinne som bygger fäderneslandets välfärd på medborgarnes frihet och karaktersfasthet.

Är *det* att *slå* in på en orätt väg, om statsmakten föreskrifver individen genom hvad arbete och på hvad sätt han får förljena sitt bröd och njuta af öfverskottet för sin lekamliga menniska — huru ofantligt mycket bjertare afsticker det icke då emot all rim och reson att föreskrifva, hvad man får *tänka och tro!* Kanske gör jag statsmakten en alltför stor orätti, då jag påstår densamma hafva drifvit inquisitionen så långt, att mig förnekas tänka och tro hvad jag vill, men hvad värde har min öfvertygelse för mig, då jag icke får bekänna densamma. Den i detta fall drakoniska borgerliga lag kan visserligen, genom att trakassera mig i mina medborgerliga rättigheter, hindra mig att bekänna hvad jag tror och tvinga mig att bekänna hvad jag *icke* tror, men hvad värde och tillfredsställelse kan det hafva med sig, att blifva åtlydd genom skrymteri då man dertill måste iuse med sig sjelf att man har orätt: Då staten tilltvang sig rättighet att uppföra åt individen de fästen, inom hvilka vi hvar för sig skola försvara oss emot våra onda tankars och begärelser anlopp, begick den samma oärlighet emot oss som den som uppbyggde en viss fästning. Han tog betalt för ett fäste af *granit* men vestmakternas kanonkulor bragte i dagen att det mesta bestod af *murtegel*. Må staten tillåta oss att sjelfva bygga de fästen, inom hvilka vi skola försvara oss för våra osynliga fiender, och först då, om dessa blifva oss öfvermäktiga och vi, följande deras befallningar, framträda fiendtligt emot våra medmenniskor, skadande dem till person eller egendom eller bära våldsam hand på de laggar vi sjelfva stiftat, framträda och säga: »härintill skall du gå men icke vidare.» Kring dessa ord skola då samla sig alla redliga medborgare, färdiga att praktiskt tillämpa densamma, i stället för att de nu förlöjligas och hatas.

Öfvertygad som jag är derom, att flertalet här närvarande i likhet med mig ogilla det förargelseväckande sätt, hvarpå statskyrkor i allmänhet och den Svenska isynnerhet söker omgärda och försvara sina drakoniska lagar och prerogativer, anser jag tillvaron af en allmännare utbredd åsigt om nödvändigheten, att afskudda sig dess nesliga ok. för gifven; men för att uppnå detta ännu aflägsna mål, höfves det hvarje fosterlandsvän, att verka därför genom folkets upplysande om det förmynderskap hvare det, med hänseende till sitt förnuft och sin efterkanke, står i religiösa frågor, och hurusom dess penningar, utgifna till statskyrkan, aldrig

komma att afse deras *upplysande om* och *uttagande ifrån* detta förmynderskap och denna *andeliga tråldom* utan tvertom deras *befästade deri*. Menigheten bör få veta och lära sig förstå, att den christna religionen som är *kärlekens, sanningens* och *frihetens* religion, icke behöfver till sitt försvar rättigheten att ådömma fängelse och böter, utan segrande framgår på *öfvertygelsens* väg, lemnande frihet, ja, *åläggande hvar och en* att vara *viss i sitt sinne*.

Fiendtlig, som jag är emot *alla* kyrkosamfund emedan de uppställa skrifna trosdogmer bindande för hvar och en af dess medlemmar, och dymedelst, trots en skenbar frihet, utöfva *tyranni öfver själarne*, anser jag dem till principen lika oförnuftiga som statskyrkan, och vill derföre vända mig emot dem gemensamt, angripande en dogm som de alla, mer eller mindre radikalt predika, den nemligen, om *Sabtatens helgd*.

Hvad är meningen dermed, att af veckans 7 dagar, Söndagen afskiljes och bär en prägel helt olika de öfriga 6? Är det den borgerliga lagen, som derigenom vill förskaffa den tjänande klassen en för kroppen behöflig hvila och för själen och tanken den förströelse och njutning, som erbjuder sig i naturens sköte och i förvärfvande af intellektuel bildning? eller är det meningen att man på den dagen bör afhålla sig från allt arbete, såsom varande hinderligt för *Guds tjänst* och då *uteslutande tjena Honom*? Det förra torde måhända kunna motiveras såsom varande både behöfligt och oumbärligt, det senare blir deremot inför det sunda förnuftet dumt och löjligt, likasom det äfven till sin princip är oförenligt med christendomens lära. Detta torde vid första påseendet anses vara väl mycket sagdt, och röja en lust att »vända upp och ned på hela kyrkan.» Jag medger gerna, att det skulle vara mig ett kärt arbete att få *ändvända* det »andliga ståndet», måhända skulle det sedan lyckas mig upptäcka den fläck der den »andlighet» sitter, hvaröfver denna »kollektivmänniska» berömmar sig framför andra. Men, skämt å sido! För hvar och en, som hyllar christi lära, bör väl icke finnas någon högre auktoritet än Kristus sjelf, och för hvarje kyrka, som påstår sig vara »uppyggt på Apostlarnes och Profeternas grund» bör väl dessa apostlar och profeter utgöra en auktoritet *närmast Kristus*. Nåväl! hvad säger nu, enligt Nya Testamentets böcker, denne af judiska prester en gång korsfäste Kristus:

»Menniskan är icke till för sabbaten, men sabbaten är till för människans skull», *ergo*, heter det, »*skall du hålla sabbaten.*» Förunderliga slutföljd! Om jag nu skulle säga: »menniskan är icke till för att äta det eller det födoämnet, t. ex. potatoes, men *potatoes är till för människan att äta*», skulle på lika goda grunder kunna lagstiftas: »*du skall äta potatoes.*»

Sedan vi nu genom denna sammanställning bildat oss ett ungefärligt begrepp om den frihet, hvartill Christus i fråga om sabbaten »oss friat hafver», vilja vi höra hvad han på ett annat ställe säger: »De som tillbedja Gud, skola tillbedja honom i *anda och sanning*», och med dessa Christi båda yttranden i minnet, föreställa oss en bild ur verkligheten. Samma stund den »andeliga Embetsmannen» officierar i det statskyrkliga templet, sitter jag med några vänner och förlustar mig genom förtroliga samtal, och på ett tredje ställe halfsular en skomakare ett par stöflar. Skulle det icke kunna hända att *Han*, som »icke ser efter det som *utvärtes är*, utan *ser till hjertat*», i samma stund finner den förstnämnde, eller presten, för *bröds skull* predika om Christus, på hvilken han måhända icke mera tror än en chines; den andra, eller mig, *tackande Gud i det fördolda* just för nöjet af mina vänners angenäma sällskap, och den tredje eller skomakaren, *med hög röst tackande Gud* för hälsans dyrbara gåfva som sätter honom i stånd att försörja sig och de sina?! Detta *skulle ju kunna hända* säger jag. *Kan* man icke, iklädd den officiela uniformen, i det statskyrkliga templet predika och lära; *kan* man icke glädja sig med sina vänner, eller sömma ett par stöflar eller hvad det vara må — *kan* man icke göra det *tackande Gud dervid*, då gör man det som orätt är. *Kan* man det åter, är man med denna *Guds tjenst* lika välkommen på Söndagen som på Måndagen eller någon annan dag, ty hvilken dag skall man *icke tjena Gud*? hvilken dag får man göra det *orätt är*, eller bör man underlåta att göra det som är rätt? — En verklig christeus hela lif är en enda lång sabbatsdag, och han vet lika litet som Christus och hans apostlar, att skilja emellan olika dagar.

Jag påstår, på grund af hvad jag anført, att man kan vara en god christen och en redbar medborgare utan att iakttaga lagens föreskrifter om sabbatens helgd, och föreslår derföre, att mötet ville såsom önskvärdt framhålla, att hvarje medborgare, för så vidt hans religion icke stämplrar emot

Andra Folkmötet.

Mötets öppnande.

Mina Herrar!

Under en tid som denna, då oro råder bland folket öfver en mängd frågor, alla mäktigt ingripande i vårt samhällslif, är det med sann tillfredsställelse fosterlandsvännen på alla folkmötenas programer återfinner 2:ne frågor, hvilka, lösta i förnuftets och christend. mens ljus, utan tvifvel äro hörnstenar i den grundval, hvarpå den fria och lyckliga samhällsbyggnaden bör uppföras, jag menar frågan om religionsfrihet och den om allmän valrätt.

Man har rättighet fordra att samhället såsom varande en stor association, afsedd att bereda gemensamma fördelar, ockå redligt utdelar gemensamma rättigheter.

Det tillhör det fredliga tidehvarfvets generation att afskaffa sådana förordningar, som hindra flertalet af myndiga välfredjade medlemmar i samhället, att deltaga i ledningen af de gemensamma angelägenheterna, och stifta sådana, som förenkla, förtydliga och utsträcka den gemensamma ansvarsriheten för ett älskadt fosterlands framtida öde. Åtjutande ett sådant samhällsskick vill folket redligt sträfva efter, att deraf mer och mer göra ett värdigt bruk och för detsammias bevarande i arf åt efterkommande, i ofredens dagar strida och dö. Det är icke längre nog, i nödens stund, att smeka folkets fäfänga med tal om fädrens hugstora minnen; ty dessa minnen äro nästan alla af den art att de mera tillhöra arméen än folket, så vida man icke vill hos oss upplifva minnen från Thorgny Lagmans tid!

Under en lång fredsperiod har en hel generation uppväxt, af hvilka de flesta redan se bakom sig lifvets middagshöjd. Vi vilja lika litet fasta oss vid hvad dessa medborgare hafva uträttat som vid hvad de hafva uraktlätit, vi vilja blott lägga dem på hjertat hvad de kunna verka nu medan

de ännu ega krafter och innan framtidens kraf skönjes otydligt i lefnadsqvällens skymning. Om de vilja lyfta sin blick från omsorgerna *för dagen*, skola de kunna i fjerran upptäcka ett moln som är rörligt. Det är ett fredligt moln; ty det är *folket* som yrvaket skakar af sig likgiltighetens och de inrotade fördomarnes dam. Må de likväl ihågkomma, att detta dam så småningom skall skingras och tillåta folket se klart framför sig. Må de då vara redo att uppfylla deras billiga fordringar för så vidt de vilja undgå, att uppkalla detta *andra moln*, som uppstår *då*, när folket sätter sig i *marsch framåt* för att med våld bemäktiga sig den rättvisa det icke med godo kan ernå.

Det är för att bevara fosterlandet från denna framtida katastrof folkmöten börjat hållas i skilda delar af landet. Liksom allt annat i sin början äro de ännu mycket ofullständiga, men trots denna *sin* ofullständighet skola de komma att väga tungt i vågskålen redan under närmast föreliggande riksdagar. Efter hand de tillväxa i ålder skola de äfven tillväxa i kraft och omsider tydliggöra hvad det uttrycket innebär, att »folkets röst är Guds röst!»

Äfven detta andra folkmöte, afsedt för Stockholms stad och närmaste omgifning, framträder lika blygsamt som det första och afser endast att väcka medborgarne till lefvande intresse för fosterlandets väl, samt rådgöra om hvilka förändringar kunna anses ändamålsenliga för att få de rättigheter och skyldigheter, som i ett friskt samhälle böra göra alla medborgare beroende af hvarandra. bättre fördelade och mindre betungande.

Nedkallande försynens välsignelse öfver vårt förbehafvande förklarar jag detta möte öppnadt. Lefve Nationen!

1:o. Den Kommunala rösträtten.

Hvar och en som icke är fjettrad i egoismens bojar, utan afser allmänt väl och allmän belåtenhet, bör man antaga inser att frågor, som röra kommunens gemensamma angelägenheter, böra afgöras efter pluralitetens vilja, grundad på lika rösträtt för hvarje välfredad kommunens medlem, som är skyldig betala afgift till kommunen, vare sig på

grund af egande fastighetsvärde eller inkomst af arbete, och som råder öfver sitt gods samt ej är i lagstadd tjänst. Få alla, i fråga om kommunens angelägenheter vidkännas lika stor del af förlusten, om förlust uppstår, och dela alla lika af fördelen, om sådan uppstår, hvad kan då vara mera i ögonen fallande såsom rättvist än det, att hvar och en i fråga om förlusten eller fördelen böra hafva lika rösträtt?

Det torde förefalla en och annan här närvarande vara en djerf hypotes, då jag påstår, att den, som skattar för t. ex. 4000 Rdrs inkomst i sjelfva verket icke skattar mera än den, som är taxerad endast för den af 400 Rdr?! Antagom t. ex. att afgiften till kommunen för hvarje fyrk är 5 öre! (Jag talar nu om kommunalförordningen för landet.) Den med 4000 Rdrs inkomst skattar alltså 20 Rdr då den med 400 Rdrs inkomst deremot slipper med 2 Rdr. Jag vågar påstå, att de 2 Rdr denne sednare betalar betyda för honom lika mycket som de 20 Rdr betyda för den andra: ja! till och med kan man säga, att de betyda *mera*, ty lättheten att betala 1 procent i bevilning efter 2:dra art. (hvarefter fyrktalen räknas) ökas ju större inkomster man har, då den deremot med kommunalutskylderna beräknade derefter i släp-tåg, blir mera kännbar ju mindre inkomsten är. För hvarje oförvilladt förstånd faller detta sig klart, ty icke rättar sig familjens talrikhet efter inkomsterna! Den med den större inkomsten kan, om så behöfves, mäkla med sitt begär efter nöjen och bekvämligheter, och är han en förståndig man så gör han det äfven, men den fattige kan icke mäkla med sin familjs behof om dagligt bröd och likväl, trots denna propositionsvis lika stora andel i skattandet till kommunen, har den sednare endast 4 röster då den förra deremot har 40.

Om jag skulle kunna tänka mig att ägandet af mera af denna jordens goda ovilkorligen medförde större mått af förmåga och vilja att skilja emellan rätt och orätt, emellan samhällets gemensamma och individens enskilda rättigheter då skulle jag obetingadt antaga penningen såsom gradmätare i fråga om måttet af medborgerlig dygd, men icke är, sanningsenligt taladt, förhållandet sådant! Enda skillnaden det i de flesta fall medför är en förfinad smak att välja bland och njuta af det materiela dagliga goda, samt ett större tillfälle att förvärfva bildningens och vetandets oförgängliga skatter. Det är dessa båda omständigheter, som beteckna hvad man i dagligt tal kallar de »bättre klasserna.»

Jag kan icke underlåta att här påpeka, huru en af hufvudstadens större tidningar för en tid sedan med anledning af förra folkmötet uppmanade de »bättre klasserna, att tränga ned till folket, taga reda på deras önsknings» etc. Den, som så skrifver, har icke reda på Folkmötenas andemening. Här är icke fråga om mat och dryck, kläder och nöjen, folket afundas icke de »bättre klasserna» dessa deras företrädaren, ty de veta att de grunda sig på olikheten i tillgångar, och folket lyser icke ens en aflägsen tanke på kommunism. Här är blott fråga om huru den orättvisan att $\frac{1}{3}$ delar af Svenska folket äro förnekade rättigheten att genom sina ombud deltaga i afgörandet af sina gemensamma angelägenheter, huru denna orättvisa må på lugnaste sätt kunna förhindras att fortfarande gro i folkets medvetande, och i sin obetvingliga växtkraft slutligen bära för samhället vådliga frukter. För att deltaga i öfverläggningen hvarom behöfver man icke »tränga sig ned bland folket», det öppnar villigt och tacksamt sina leder för bildade och förståndige män, väl vetande, att dessa kunna lättare och fullständigare kläda de gemensamma tankarne i ord; men de böra komma hit, icke såsom »bättre klasser» utan såsom *medborgare*; de böra icke stå här såsom främlingar bland folket utan *hand i hand med dem* vandra åstad emot det stora gemensamma målet — *Fäderneslandets lycka och sjelfständighet.*

Såväl på grund af mitt framhållna exempel på att en person som skattar för 4000 Rdrs inkomst, *endast och allenast på denna grund* kan kullvotera 10 andra som hvardera skatta för endast 400 Rdr, som ock på mitt öfriga anförande i ämnet, anhåller jag att mötet ville uttala sitt ogillande öfver den nuvarande röstberäkningen vid afgörandet af kommunala frågor, såsom varande oriktig till principen och orättvis i tillämpningen, samt i stället förorda *lika rösträtt.*

2:o Representationen.

På tal om en nationalrepresentation och rättvisaste sättet att ävägbringa densamma, önskade jag få tänka mig dess uppgift vara att endast sysselsätta sig med utredande af sådana frågor som beröra hela landets gemensamma in-

tressen till åtskillnad från sådana, hvilka afse endast lokala, de der borde öfverlemnas till de skilda länen i riket hvar för sig och sins emellan. Denna framtidsstanke, som säkerligen ingen af oss här närvarande kommer att se förverkligad, har ännu icke sett sin tid för närmare belysning, men äfven den skall komma och det blir då när förståndet thronar öfver dårskaperna och vi i Nationalmuseum få med medlidsamt löje betrakta den sista kröningsdräkten. Vi äro icke annat än stora barn ännu, men må vi åtminstone *börja* med *odlandet* af vårt förstånd. Må vi börja eftertänka huruvida icke våra pengar och vårt vetande kunna användas till nyttigare ändamål än att dermed, likt Israeliterna i öknen, pryda gyldene kalffvar, kring hvilka vi sedan dansa, förtjusta öfver och bländade af det öfverflöd och den gränslösa prakt *menighetens* med svett och möda förvärfvade pengar kunna åstadkomma, hopsamlade i de tärande hufvudtitlarnes kolossala sparbössor.

Den första yttringen af vaknad eftertänka bör vara ett inseende af hurusom den ytligaste människokänedom gifver vid handen, att det är oförståndigt begära af dem, som hafva sin lust vid och sin utkomst af att folket i sin vidskeplighet tillbeder »beläten, kreatur och skapade ting» att *de* skola använda sin högre bildning och sin makt att lyfta folket ur denna råa vidskeplighet och lära dem förstå, att den enda synliga Gudomen de böra tillbedja och med lif och egendom försvara, är den konstitution de sjelfva gifvit sig och som skapar deras välstånd, frihet och lycka, eller att de ens skola taga initiativet till *förminskande* af de ruinerande skatter det fattiga folket lemnar till sina afgudars praktfulla fortvaro.

Med den nuvarande riksdagsordningen kan man näppeligen vänta sig att, för så vidt icke en stor olycka hotar att tillintetgöra landets sjelfständighet, från nationalrepresentationen få förnimma bevis af ett friskt nationelt lif genom att de taga itu med de principfrågor, hvilkas utredande och tillämpande bevisar, att samhället är stadt i en ständig tillväxt icke blott i ålder utan äfven i visdom, bland hvilka frågor jag vill nämna den om *allmän valrätt*. Svårligen vågar någon påstå, att den nuvarande representationen någonsin kan komma att påräkna under sina beslut pluralitetens af nationen samstämmiga och afgörande »amen», och detta af det

enkla skäl, att $\frac{5}{8}$ delar af denna nation är ställd utom rättigheten att välja sina ombud. Man kan fatta huru en sådan orättvisa forfarande kan existera, om man pekar på blindheten å ena sidan emot okunnigheten å den andra; maktbegäret emot liknöjdheten: oförskämtheten emot slafsinnnet, vanmakten som ryter, emot styrkan som står förstummad. Då likväl nödvändigheten af att representationen bakom sina ord kan påräkna nationens slutna leder icke är omtvistad, framstår behovet af en ny representationsförändring, men en sådan, som, till åtskillnad från den sednaste, som endast var en »uniformsförändring», utgör ett verkligt steg framåt till den *sanna* frihetens slutliga ernående. Detta steg borde enligt mitt förmenande innefatta tillerkännande af *allmän valrätt* åt alla myndiga och välfrejdade Svenska medborgare vid val af nationens representanter.

Detta om huru och af hvilka jag anser representanterna böra vara valda; men icke är det nog dermed att man kan föreslå lagar och förordningar och genom samstämmighet i beslutet om deras antagande visa, att de äro öfverensstämmande med nationens vilja! — Man måste äfven hafva *makt* att på fredligt sätt gifva dem *kraft af lag*. Med andra ord: *Konungens veto* bör vara ett *suspensift veto* här liksom det är i Norige, der konungen väl kan neka att underskrifva ett storthings beslut under 2 efter hvarandra följande lagtima storthing, men, om samma beslut fattas af det derpå följande 3:dje storthinget, är detsamma Lag, vare sig konungen sanktionerar det eller ej.

Sådan, mine Herrar, är min trosbekännelse i denna viktiga fråga, och anser jag densamma vara väl värd representationens uppmärksamhet.

3:o. Folkundervisningen.

Då jag vågar mig in på kapitlet om folkskolan, medgifver jag, att jag tager ett djerft steg och ställer mig ansigte mot ansigte med motståndare, som äro sin sak vuxne. Då man sjelf saknar theoretisk bildning, måste man hafva något af vigt att säga och kämpa för, hvilket såsom sådant ligger klart för det praktiska förståndet, för att våga sig fram. Det

jag ämnar säga är också något så der enkelt och lättfattligt och det skall vara sagt i få ord.

Samhället, tagande om hand allmänna undervisningen, bör framför allt se till att denna undervisning i första hand leder till ett resultat, som gagnar *Samhället*, d. v. s. målet bör vara att allt mer och mer kunna frångå principen om »*styrelsens centralisation*», hvilken princip aldrig blir förenlig med en sann medborgerlig bildning. Jag anhåller få skilja emellan den undervisning, hvars resultat gagnar *menskligheten*, och den, som gagnar *samhället*. Den förra kallar jag *vetenskap*, den sednare *medborgerlig bildning*. Den förra bidrager förnämligast till fäderneslandets *ära*, den sednare mera direkt till dess *lycka*. Jag föredrager i detta fall lyckan framför äran. Må ingen häraf draga den slutsatsen, att jag icke inser huru omistlig och ovärderlig vetenskapen är för människoslägtets förädlande, tvärtom kan ingen högre än jag erkänna dess stora mission, men jag vidhåller, att de *allmänna* medlen böra, i fråga om undervisningen, i första hand användas att dana *allmänheten* till värdiga *medlemmar* i ett förnuftigt samhälle. Säsom sådana emottaga de vetenskapen med öppna armar och skänka henne mer än skydd, de skänka henne *kärlek*.

Sådan folkundervisningen nu är ordnad, danas folket, icke till *medborgare i ett samhälle*, utan till *undersåter i ett konungarrike*; icke till *sjelfständigt tänkande kristna*, utan till *auktoritetstroende statskyrkomedlemmar*. Jag minnes min egen skoltid. Då jag lemnade skolan hade jag väl reda på historierna om »Joseph och Potifars hustru», »Israeliternas tåg genom Röda hafvet» m. fl. Den förstnämnde egnar sig precis icke för närmare belysning; öfver den sistnämnde fick jag aldrig någon förnuftig förklaring; det hade varit bättre, om jag blifvit undervisad i kommunallagarne. Katekesen inpluggades så väl i mitt minne, att jag ännu i dag kan sägas ha den »på mina fem fingrar»; jag skulle önska att jag i stället hade Grundlagarne der. Katekesen talar till mig förnämligast om förmåner, som komma att tillfalla mig i ett samhälle *efter detta lifvet*, hvilket jag *möjligen* kan komma att tillhöra; Grundlagen deremot upplyser mig om rättigheter och skyldigheter i ett samhälle jag redan tillhör. Jag anser den vara förnuftigare att intressera sig för vetenskap om *det synliga* framför tron på *läran om det osynliga*.

Jag måste här begagna tillfället att rätta ett misstag jag begick, då jag nemligen för en stund sedan citerade ett stycke af en tidningsartikel och jag gör det så mycket heldre som jag med detsamma får anledning framhålla det mål, hvartill jag anser den medborgerliga bildningen ytterst bör sträfvä. Jag sade nemligen: att tidningen deri uppmanade »de bättre klasserna att tränga sig ned till folket» etc. Jag har blifvit uppmärksamgjord derpå, att det icke står: de »bättre klasserna» utan de »sansade i landet». Nåväl! jag kan icke mer än bedja om ursäkt för detta ofrivilliga misstag, men anser mig icke behöfva återtaga något af hvad jag yttrade om dessa »bättre klasser», men begagnar tillfället, att säga min tanke om »de sansade i landet», eftersom dessa finnas bland alla slag af folket.

Hvad vill det säga, att vara *sansad*? Äro *de* sansade, som nöja sig med de obilliga företräden i medborgerligt afseende de redan hafva, och äro sansade nog, att icke försöka ernå mera? Jag vill likna dessa vid det absoluta enväldets förposter. Eller är man sansad då, när man anser det bestående samhällsskicket för det uppnådda idealet? Troligt är, att alla dessa nu lefvande få in i döden ostörda famna sitt inbillade ideal, men efterkommande skola säga om dem: »de voro tanklösa goddagspiltar.» Kanske äro slutligen *de* sansade, som väl inse att samhällsbyggnaden hvilar på en bräcklig grundval, men, af fruktan att skada en eller annan *väggfast prydnad*, häldre lappa de ständigt återkommande remnorna än att genom arbetets och intelligensens förenade domkrafter höja hela byggnaden och lägga en varaktigare grund? Jag anser icke heller *dem* hafva den rätta sansen, och de kunna aldrig göra anspråk på att kallas *framtidsmän*. Enligt mitt förmenande är man *sansad* då, om man inser att den »konstitutionella monarkien» endast är en morgonrodnad, *belysande* å ena sidan det absoluta enväldets *svarta natt* och å andra sidan *bebådande* folksuveränitetens *klara dag*, samt att man handlar sansat då, om man *innan* denna dagen frambyter i sin fulla klarhet, söker bibringa folket *medborgerlig bildning* och *medborgerlig anda* så att de, när de gå att taga sina obestridda rättigheter i besittning, må å sin sida kunna göra det *med sans*.

Skulle jag hafva rätt uti min åsigt om hvad som bör afses med folkundervisningen, framstår behovet af ökad anslag härtill, hvartill medel till en del saklöst bör kunna

rangeras från den 1:a hufvudtiteln; samt att detta förökade anslag måtte i första hand användas att lyfta folkskolan ur det »oskyldighetstillstånd», som är oåtskiljeligt från det presterliga förmynderskapet, hvori den för närvarande befinner sig, så att den må kunna utbildas till en god medborgerlig skola.

4:o. Religionsfrihetsfrågan.

Regeringsformens 16 § säger i fråga om religionsfriheten: »Konungen bör ingens samvete tvinga eller tvinga låta utan skydda hvar och en vid en fri utöfning af sin religion, »såvidt han derigenom icke störer samhällets lugn eller allmän förargelse åstadkommer». Efter mitt förstånd, och jag vågar tillägga, efter vanligt sundt förstånd, förbjuder grundlagen härigenom all *statsreligion*, och stadgar i fråga om en viss bestämd religion endast för *konungen* (2 §) samt för statsråderne (4 §) att han och de skola alltid vara af den »rena evangeliska läran, sådan som den uti den oförändrade Augsburgiska bekännelsen samt Upsala mötes beslut af år 1593 antagen och förklarad är». Det höfves äfven Konungens Majestät att i detta fall vara oföränderlig eftersom han enligt 3 § bör, i likhet med Guds majestät »helig hållas och vördas», samt vara från allt åtal fredad. Vi andra, som icke kunna göra anspråk på en sådan dyrkan och ett sådant undseende, hafva enligt grundlagens bokstaf i vederlag blifvit tillerkända rättighet, att »fritt utöfva» hvilken religion vårt samvete bjuder, såvidt vi derigenom »icke störa samhällets lugn eller allmän förargelse åstadkomma».

Här är det alltså tolkningen af grundlagens mening med »lugnets störande» och »åstadkommande af förargelse», som undanhåller oss den rättighet till fri religionsöfning oss enligt grundlagen tillkommer. Hvad menas då med samhällets *lugn*? Är det måhända detsamma som samhällets *sömn*? man skulle nästan vara frestad tro, att grundlagens tolkare äro af den åsigten! Kanhända likväl grundlagens mening är, att förneka frihet för sådana religionssamfund, hvilkas läror predika trots mot eller våldförande af de *borgerliga* lagarne! — så uppfattas den åtminstone af mig och

troligtvis af många andra. Nåväl predikar Judarnes, Kattolikernes, Baptisternes m. fl. religion detta trots och detta våldförande? Om så icke är, hvarföre då undandraga staten de intellektuella förmågor, som otvivelaktigt finnas bland dessa många laglydiga medborgare!

Faran för samhällets *lagn* vid att tillämpa grundlagens bokstafliga tillerkännande af fri religionsutöfning för alla landets innebyggare, krymper vid närmare påseende ihop till en fara endast för samhällets *sömn*. Återstår att se huruvida allmän förargelse kan följa af denna frihet. Jag får till min skam tillstå, att jag förgäfvat ansträngt min hjerna med att utfundera på hvad sätt ett religiöst samfund genom utöfvandet af sin religion skall kunna åstadkomma »allmän förargelse» utan att med detsamma komma i kollision med de borgerliga lagarne, som ju äro till för att skydda person och egendom. Ceremonierna kunna vara olika i sättet och i praktiken, men med uppgift att vara en hyllning åt den Gud man tror på, äro de allesammans lika vämjeliga för den tänkande människan. Det är således icke i detta fall »allmän förargelse» kan åstadkommas. Ett sådant brott emot grundlagen är endast *statsreligionen* strafföst förbehållet, derigenom, att de borgerliga lagarne för hennes skull ignorera den sunda logiken i grundlagens 16 §. Jag anser nemligen det åstadkomma »allmän förargelse», att en församling påtvingas en »själasörjare», hvilken den icke allenast icke valt, utan åt hvilken den kanske icke kan skänka ens sin aktning än mindre sitt förtroende. Sådant »allmän förargelse» åstadkommes ofta nog vid tillsättandet af prester i de regala, patronella och konsistoriella pastoraten. Vidare anser jag det åstadkomma »allmän förargelse», att man, för åtnjntande af medborgerliga rättigheter icke blott lockas till, utan rentaf tvingas, att blifva en skrymtare i bekännelsen; att nödgas iakttaga kyrkliga förordningar, som tillkommit och vidmakthållas under sken af att dermed ära den store Guden, fastän de i sjelfva verket endast afse att vidmakthålla det presterliga förmynderskapet öfver till myndige år komne människor; att nödgas af sitt arbetes ofta nog svårt förvärfvade frukter löna, samt, trots sin innerliga öfvertygelse, ära ett prestadöme som enligt historiens vittnesbörd varit, och enligt lagarne för sjelfbevarelseinstinkten kommer att förblifva, en fiende till den frihet och fördragsamhet kristendomens lära predikar.

Vore det icke ganeligt för samhället, om religions-
tvånget upphäfsdes, att slippa framhålla för individen tvåne
alternativer: endera att ikläda sig den statskyrkliga unifor-
men emot att komma i fullständigt åtjutande af alla med-
borgerliga rättigheter, eller att slippa med att endast betala
skatt till statskyrkar, men för öfrigt, ansedd såsom snart
sagt *mindre vetande*, beröfvas en medborgares dyrbaraste rät-
tighet, den nemligen, att emottaga medborgerligt förtroende
och verka med den magt detta förlänar.

Kan det vara ganeligt, männ tro, att för tillåtelsen
att få, och för möjligheten att kunna egna sina kunskaper
och krafter i öfrigt till samhällets nyt'a, sådana vilkor upp-
ställas att många upprigtiga, samvetsgranne och med aktning
för sig sjelfva begåfvade män, utestängas derifrån, och i stäl-
let fältet lemnas öppet för äregirigheten, snikenheten och
samvetslösheten att *kunna* uppnå de högsta äreställen, för
att der, bland svärmen af själsfränder göra sig viktiga inför
den tankflöst betalande hopen, men sins emellan, likt Roms
Augurer, le åt samhällets dårskaper!

I oändlighet skulle kunna framdragas bevis på den
»allmänna» förargelse, som åstadkommes genom religionstvång,
och anhåller jag derföre, att mötet ville uttala såsom sin
äsigt och önskan, *att lika medborgerliga rättigheter må till-
komma hvarje svensk medborgare utan afseende fästat vid
huruvida han eller hon har eller icke har någon religion med
bestämda trosartiklar, samt att statskyrkans egendom efter-
hand indrages till staten*

Anförandet i de la Croix's salong den 2 Augusti 1869.

Mine Herrar!

Historien ger oss ett ojäfaktigt vittnesbörd derom, att i nationernas lif esomoftast inträffar perioder, då förhållanden, som en lång tid utan synnerlig opposition existerat, liksom på en gång antastas, skärskådas och dömas. Det är som skulle en del af nationens historia vara fullskrifven, och den svårlösta uppgiften att lemna stoff till den följande orsaka bryderi. Man liksom står vid en skiljoväg! att vända tillbaka är omöjligt; att fortfarande gå framåt, fastän man ser målet redan *på sidan* om sig vore vanvettigt. Bättre då att upprigtigt erkänna att man råkat in på en orätt väg och söka på ginaste sätt uppnå målet, äfven om detta leder öfver lörut obanade stigar. Hvilket mål? Jo, nationens *upplysning, frihet och välstånd*. En upplysning, som alstrar *goda seder*; en frihet, som skapar *ansvariga medborgare*, och ett välstånd, som bidrager till att göra dem *oöfvervinnerliga såsom nation*. Det torde tillåtas mig draga i tvifvelsmål huruvida svenska nationen närmär sig detta mål! Jag är visserligen en af de obetydligare bland de obetydliga, men jag tror mig dock se att *folkupplysningen* icke bidrager dertill så länge folkets barn danas icke till *medborgare* utan till *undersåter* — slafsinnuet, mine herrar, bildar aldrig goda seder. Jag ser vidare, att det är illa stäldt med den medborgerliga friheten, så länge $\frac{1}{2}$ delar af svenska folket äro utestängda från rättigheten att deltaga i *stiftandet* af de lagar de skola efterlefva och i *beviljandet* af de skatter de skola erlägga; aktningen för lagarne förslappas derigenom och ansvarigheten för deras helgd är icke solidarisk. Jag ser, att det bland samvetsgranna menniskor anses snart sagt *mindre hederligt* att efterfölja lagarne i de fall, då de bestämma öfver hvad jag bör bekänna såsom varande min öfvertygelse i religiösa frågor. Jag finner slutligen, att de

sedelutgifvande privatbankerna, procenterianstalter i stort, den fria tullagstiftningen, denna svamp, hvarmed utlänningen suger musten och mårgen ur vårt land, hofflyxen och statslyxen, som demoralisera den delen af nationen, som borde vara den ädlaste och mest upplysta, de orättvist fördelade skatterna m. m. försvåra för oss möjligheten att förtjena vårt dagliga bröd, omöjliggöra allt välstånd, och drifva tusenden af landets idoga innebyggare i frivillig landsflykt. Taflan är mörk, jag medger det, men den är målad med sanningens färger! Det är knappast någon, som icke inser, att jag har rätt, de äro ett fåtal, som icke erkänna detsamma. Hvert är det väl nationens blickar vända sig, och på hvilka hafva de väl rättvisa anspråk om att förhållandena förändras, om ej på representationen, detta urval bland nationen, som skall föra dess talan! Då ingen gerna vill drifva den satsen, att myndiga, välfrejdade medlemmar af samhället böra vara viljelösa, och såsom sådane, subordinera under ett fåtal, framstår hjert nödvändigheten af att representationen icke anser sig representera endast de nu valberättigades vilja, utan äfven lyssnar till rösten från dessa hundratusenden, som hittills utan synnerlig opposition funnit sig vid att vara orepresenterade. En reform ävägabragd under förhållanden, att man *kan gifva*, är alltid mera välsignelsebringande för ett land än den, som sker under förhållanden, att man *måste*.

Det är icke endast de icke valberättigade, utan en ganska stor del af de valberättigade, som anse fosterlandets väl fordra: att vissa punkter i grundlagen rörande *konungens makt* förändras till ett *förminskande* af densamma; att *allmän valrätt* och *allmänne valbarhet*, må, med de inskränkingar riksdagsordningens 26 § mom. a, b, c, d, e angifva, tillkomma alla svenska medborgare; att lika rösträtt vid afgörande af de kommunala ärendena må tillerkännas hvarje välfrejdad kommunens medlem, som till myndiga år kommen, råder öfver sitt gods och icke är i lagstadd tjänst; att staten afsäger sig rättighet att tvinga medborgares samvete genom någon slags lag rörande religionen; att alla härutinnan befintliga lagar och förordningar upphävas samt att äktenskapet i samband dermed må få åtnjuta äran af att vara en uteslutande borgerlig handling; att de stora summor, som nu tillfalla de *törande* hufvudtitlarne, betydligt minskas; att administrationen förenklas; att embeten och tjänster, som antingen endast äro till för *lyæns skull* eller

kunna hänföras till *smekurer*, indragas; att de outhärliga embetsmännen *lönas väl*, men *icke pensioneras*; att i den *allmänna undervisningen* äfven måtte ingå *medborgerlig bildning* afseende, att hos ungdomen grundlägga duglighet för framtida utöfvande af representantkallet; att riksbanken öfvertager de sedelutgifvande enskilda bankernas verksamhet; att tullagstiftningen ordnas så, att landets handel och näringar icke förqvävas, men att *sträfvan efter* konkurrense med utlandet *likväl nödvändiggöres*, samt att allmän folkbevärning införes.

Jag har uppräknat de viktigaste af de frågor jag påminner mig såsom börande tillhöra representationens arbeten för det allmänna bästa. Medgifvom, mine herrar, att ingen af dem behöfver lösas på vetenskaplig väg. De ligga alla inom det praktiska förståndets område, och fordra endast en fast vilja och ett uppoffrande nit för fosterlandets väl. Mine herrar! Vi äro samlade här i dag för att föreslå »riksdagskandidater i frisinnad riktning». Behjerten fäderneslandets behof af förändringars vidtagande i den riktning jag antydt, och uppställen sådane kandidater, som veta att gifva akt på tidens tecken och verka för dess kraf, äfven om det måste ske på bekostnad af enskilda fördelar.

Jag tackar eder mine herrar för den ära J behagat visa mig genom att afhöra mig med uppmärksamhet.

kunna påföljes till svärner, inkrägas; att de oömhärliga
 embetshännen föres till men och förmånens; att i den
 utöfning af deras befäringar äro icke mindre följande
 vana utöfning, att hos ungdomen grundläggas hägnad för
 rentliga utöfning, i representationen; att i riksdagen
 verkar, de sedeligt utöfning enskilda partiers utöfning;
 att i utöfning utöfning ordnas så, att i utöfning utöfning
 tingar icke följande, men att i utöfning utöfning
 med utöfning utöfning nödvändigt, samt att allra folk
 beväring utöfning.

Jag har uppträtt de viktigaste af de frågor jag på-
 minner mig såsom följande. I utöfning representationens utöfning
 ten för det allmänna bästa. Medhåll som minn bekräftar att
 ingon af dem behöfver lösas på verklig väg. De frågor
 alla inom det politiska förhållandets område, och i utöfning
 best en fast till och ett uppträtt att för förklarande
 väl. Minn bekräftar. Vi äro sannolikt här i dag för att förstå
 utöfning utöfning i utöfning utöfning. I utöfning utöfning
 utöfning utöfning af utöfning utöfning utöfning som vet att
 jag antog och uppträtt utöfning utöfning som vet att
 gifva akt på utöfning utöfning och verka för dess kraft äro
 om det måste ske på bekräftad af enskilda förklarande
 jag tackar eder minn bekräftar för den ära i bekräftad
 vän till honom att allra mig med uppmärksamhet.

f
a
b
w
s
r
t
l

Printed on

Pris: 30 öre.

